

Nälkä

siivistää

Mälkä siivistää

Aila Haapala 2020
Nälkä sivistää

© 2020 Aila Haapala

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-2333-3

Lukijalle

Pohjanmaa! Mahtaako millään maakunnalla olla niin verisiä muistoja, hirvittäviä autioitumisia, runsasta kulttuurihistoriallisten muistojen aittaa, sekä kuuluisien nimien aarretta, kuin on Pohjanmaalla?

Johtuuko se maantieteellisestä asemasta, kansanluonteesta tai useamman kansallisuuden yhteisvaikutuksesta. Ei kuitenkaan voi olla satuma, että Suomi on taistellut ratkaisevimmat taistelunsa juuri Pohjanmaalla ja sieltä on myös kohonnut niin monta suurmiestä.

Pohjanmaa on alueeltaan Suomen suurin ja siellä on ne hitaasti virtaavat joet ja tasaiset lakeudet. Nämä maisemat ovat muovanneet myös asukkaat itselleen sopiviksi. Ne ihmiset syntyvät ja kasvavat siellä. Voivat muuttaa välillä muuallekin asumaan tai lähteä työn perässä, mutta palaavat sinne takaisin joko fyysisesti tai muistoissaan.

Kuninkaat ja keisarit ovat vaihtuneet ja sinä aikana tätä uppiniskaista kansanosaa on yritetty puristaa aina johonkin uuteen muottiin.

Kautta aikojen Pohjanmaan väestöllä on ollut oma kielensä, oma identiteettinsä ja ennen kaikkea erikoinen ihmisluonteensa. Nuo ominaisuudet se on sinnikkäästi säilyttänyt läpi vuosisatojen.

Oma identiteetti on rakentunut erilaisten kulttuurien puristuksissa, ihmisten eriarvoisuuden pohjakosketuksissa sekä maantieteellisten luonnon olosuhteiden arvaamattomuudessa. Näistä tiivistyi halu elää rauhassa ja tulla toimeen kaikkien ihmisten kanssa.

Pohjanmaalaisen erikoisesta ihmisluonteesta on ulkopuolisin silmin muodostunut käsitteet: sisukas, rahvas, nöyrä, tylsämielinen, ahkera ja rehellinen. Itse pohjanmaalainen lisäisi tuohon listaan vielä talonpoikaisjärjen ja huumorintajun. Niillä lakeuksilla elelevät ihmiset näyttävät ulospäin hiljaisilta ja harkitsevilta - ja näin onkin - kunhan muistaa, ettei heitä ärsytä liikaa.

Tämän kirjan sisältö ajoittuu pääosin autonomian aikaan. Tapahtumat alkavat siitä, kun kuudensadan vuoden alamaisuus Ruotsin kuningaskunnassa päättyy ja Suomi siirtyy palvelemaan Venäjän keisaria yli sadan vuoden ajaksi. Kun se itsenäisyys vihdoin saavutetaan – niin mikä on silloin muuttunut?

Johan ja Maria

Johan oli ollut silloin vasta seitsemän, joten hän ei muista paljoakaan isän kuolemaan liittyvästä ajasta. Kaikki oli niin sekavaa. Greta sisko oli ollut silloin yhdeksän kun äiti Valborg oli siirtänyt heidät asumaan pieneen torppaan. Äiti oli kulkenut kuin haamu tuvan ja pihapiirin väliä. Taloon oli muuttanut uusi perhe ja ottanut sen hallintaansa, aivan kuin se olisi aina heidän ollutkin. Sen verran lapset asiaa ymmärsivät, että nyt elettiin Venäjän keisarin alamaisina ja ohjeet tulivat sieltä jostain kaukaa. Ensimmäisinä vuosina venäläisiä sotilaita liikkui enemmänkin kodin lähistöllä, mutta pikkuhiljaa ne poistuivat kohti etelää ja kylä jäi elämään omaa arkeaan.

Se sama sota oli vienyt isän monesta muustakin perheestä. Entisissä lapsuuden kavereissa oli monta, jotka olivat joutuneet muuttamaan pois kodeistaan. Miksi niin oli tapahtunut? Siihen äiti Valborg oli vaitonaisesti vastannut, että talojen piti olla tuottavia, jotta ihmiset saivat niistä elantonsa. Tarvittiin aikuisia käsiä, jotka jaksoivat tehdä raskaita töitä ja huolehtia talon ylläpidosta. Äiti Valborg rauhoitteli, ettei lapsilta silti puuttuisi mitään. He asuisivat nyt tässä torpassa ja hän auttelisi talon töissä ja toisi heille ruoan pöytään.

Isä Henrik oli osannut lukea ja kirjoittaa sekä suomeksi että ruotsiksi. Sen taidon hän oli ennättänyt opettaa myös lapsilleen. Hän oli pitänyt sitä yhtä tärkeänä kuin ruokaa ja sanonut, että ihmisen mieli ja keho pitää olla aina hyvin ravittu. Vanha Agricolan ABC-kirja ja Kananderin kirjoittama satukirja pidettiin tuvan ylimmässä nurkkakaapissa. Kun päivänvaloa tulvi riittävästi tupaan, sai ne sieltä hetkeksi ottaa esiin. Kunhan muisti laittaa ne visusti sinne takaisin.

Parkkila -talon päärakennuksessa perheet vaihtuivat muutaman vuoden välein. Työmäärä oli suuri, eikä monikaan perhe ollut tottunut kantamaan sellaista taakkaa. Lisäksi virallisesti oli määrätty, että talojen piti harjoittaa viinanpolttoa omaan tarpeeseen, lääkkeeksi. Sen oli katsottu auttavan sekä eläinten, että ihmisten moninaisiin tauteihin, ja siksi sitä oli hyvä pitää tarpeellinen määrä aina saatavilla. Tämä lääke vain usein osoittautui salakavalaksi piruksi, joka vei aikuisilta työkyvyn ja pisti koko perheen mieron tielle.

Keisarikunnan alamaisten oli pystyttävä pitämään huolta kaikista elinkelpoisista taloista, se oli tinkimätön sääntö. Toisin kuin ruotsinvallan aikana, veroja ei nyt kerätty valtiolle. Ihmisten oli pysyttävä omavaraisina ja kaikki aineellinen hyöty käytettävä yhteiseksi hyväksi. Tällä määräyksellä Venäjän keisari Aleksanteri I oli halunnut rauhoittaa suomalaisia ja estää sodan pitkittyminen. Keisari halusi, että suomen kansasta tulee luotettavia alamaisia.

Parkkila talon asukkaat olivat siis kokonaisvastuussa koko tilasta. Talon maille rakennetuissa torpissa asusteli perheitä, jotka tekivät osuutensa tilan töistä. Se takasi heille asunnon ja ruoan. Valborg oli ahkera nainen ja pystyi hoitamaan oman osuutensa talon töistä. Mutta kaikissa torpissa se vastuunkanto ei valitettavasti ollut niin itsestään selvää. Jos viljaa tuli laariin vähänkin enemmän kuin mitä sitä ihmisten ja eläinten ravinnoksi tarvittiin, niin kiireen vilkkaa se loppu poltettiin viinaksi. Se oli myös hyvää kauppatavaraa. Helppo kuljettaa mukana kaupunkireissulle ja vaihtaa muihin hyödykkeisiin.

Greta ja Johan vierailivat paljon isänsä kotitilalla Paakkolassa. Talvella he viilettivät puusuksilla pitkin jäitä tai reen jalaksia ja hankikeleillä matka taittui lähes liitäen. Isovanhemmat olivat jo muuttaneet taivaan kotiin, mutta Paakkolan talossa asui vielä isän veljiä ja sisaria perheineen. Siellä riitti samanikäisiä leikkitovereita ja aikuisilla oli sellainen periaate, ettei lasten tarvinnut osallistua työntekoon. Paakkola olikin kuin linnoitus. Kaikki rakennukset sijoittuivat neliön muotoiselle kehälle, jonka keskelle jäi suojaista pihapiiri. Talojen nurkat olivat niin lähellä toisiaan,

että pihaan pääsi kulkemaan vain jalkaisin. Vaikka navetta ja tallirakennuksetkin sijoittuivat tälle samalle kehälle, niin myös niihin käytiin pihaovista, ja karja laskettiin laitumelle rakennuksen takaa.

Lapset kyselivät äidiltään, että miksi vain Paakkolassa rakennukset sijoittuivat noin? Kaikki muut talot torppineen oli rakennettu melko kauas toisistaan. Mikä oli se syy että tuo heidän isovanhempiensa talo oli niin erilainen? - Luulen että syy juontaa jostakin hyvin kaukaa. Arvatenkin jostakin sadan vuoden takaa. Silloin se vihollinen oli päässyt yllättämään talon asukkaat ja polttanut rakennukset ja tuhonnut ihmiset ja karjan. Ehkäpä sitten Paakkolaa uudelleen rakennettaessa oli ajateltu, että näin suojataisiin se piha ulkopuolisilta hyökkäyksiltä. Olihan joinakin vuosina pihapiireissä liikuskellut myös nälkäisiä susia ja karhujakin. Nämä ympyrässä olevat rakennukset suojasivat myös niiltä peidoilta.

Paakkolassa oli paljon kirjallista ajankulua. Suurin osa niistä oli ruotsinkielistä, koska suomi kielenä oli ollut lähes aina kielletty. Tosin silloin Kananderin aikakaudella siitä oli piut paut välitetty. Päinvastoin. Vaikka ihmiset silloin sitä ruotsia osasivatkin, niin mieluummin antoivat leimata itsensä tyhmäksi rahvaaksi, kuin että olisivat ruvenneet sillä kielellä asioita hoitelemaan. Siitä asiasta ne tädit ja sedät lapsia aina muistuttivat, että pitääkö huoli tästä omasta suomen kielestä. Kuninkaat ja keisarit vaihtuvat, mutta suomen kansa pysyy aina samana. Omalla tavallaan se saa olla myös itsenäinen, jos sillä säilyy tämä oma kieli. Rahvas - sanan he opettivat lapsille niin, että sillä tarkoitettiin lähinnä maalaisväestöä, joka ei kuulunut mihinkään säätyihin. Sen sääty - sanan he jättivät vähemmille tulkinnoille. Sen saivat lapset sitten aikanaan itse selvittää. Tätä sanoessa heidän äänestään kuului pienoinen iva.

Lapsena asiat vain on, ja ne hyväksytään, koska kaiken aikaa tapahtuu paljon. Näitä tapahtumia lasten kuuluu seurata sivusta, ja antaa aikuisten kantaa vastuu ja seuraukset. Näin äiti oli myös luvannut Gretalle ja Johanille. Helppoa se ei näyttänyt olevan

aikuisillekaan. Niille äidin rakkaille kasvoille ilmestyi usein surullinen ilme ja sängystä kuului raskaita huokauksia. Vasta teini-iässä nuoret alkoivat hahmottaa, mitä aikuistuminen oikeastaan tarkoitti ja millaisen lapsuuden he olivat saaneet lahjaksi. Heitä oli kohdeltu aina hyvin. Toisin oli monenkin lapsen laita viereisissä torpissa. Moni joutui ottamaan vastaan vanhempansa nyrkiniskun tai noutamaan vitsan metsästä omaa kuritusta varten. Valborg oli keskustellut asiasta jonkun tällaisen naapurinsa kanssa, ja saanut siihen ylimielisen vastauksen, *joka vitsaa säästää se lastaan vihaan*. Greta ja Johan tulkitsivat asian niin, että sellainen kuritus muutti sekä kurittajaa että kuritettavaa. Enemmän tai myöhemmin molemmat vihasivat toisiaan.

Johanista kasvoi tiedonhaluinen, ahkera ja hyväkäyttöksinen nuorimies. Kun Greta täytti kahdeksantoista, hän muutti pois kotoaan. Myös Johan halusi lähteä siitä ahdistavasta torpasta, vaikka oli vasta viidentoista. Hän pääsikin setänsä mukana töihin Raahen laivatelakalle. Siellä tarvittiin näppäriä apukäsiä ja nokkelaoppisia nuoriamiehiä. Ruoka ja majoitus sisältyivät kontrahtiin ja ainahan siitä työstä sai palkkaakin muutaman taalarin. Nämä kolikot poika pisti visusti talteen. Hän ei suinkaan aikonut kuljeskella tyhjätaskuna.

Myös se sääty -määritelmä alkoi pikkuhiljaa hahmottua hyvine ja huonoine puolineen. Sellaisia nimellisesti aateloituja ei juurikaan seudulla ollut, mutta ne muutamatkin kyllä riittivät. Niissä perheissä nuori ei voinut itse rakentaa maailmankuvaansa, koska sen olivat jo toiset hänen puolestaan tehneet.

Kauppiaat ja laivanvarustajat, jotka useimmiten kuuluvaivat porvareihin, olivat ahkeraa porukkaa ja kasvattivat myös jälkikasvunsa siihen samaan henkeen. Osa anoi itselleen porvari oikeudet, mutta osaa kauppiasperheistä sellainen ei kiinnostanut. Jokaisen asiakkaan raha kelpasi, eikä ollut mitään tarvetta ylenkatsoa, että tuliko se rikkaan vai köyhän taskusta. Johan Langi oli kaupungin merkittävin kauppias ja laivuri. Laivat purjehtivat

Välimerelle saakka, vieden tervaa ja tuoden suolaa. Raahen kaupunki valitsi Johan Langin edustajakseen Porvoon valtiopäiville, mutta tämä kieltäytyi tehtävästä.

Aateloituja kartanonomistajia ei Oulun seutuvilla ollut. Muilta paikkakunnilta niitä kyllä vieraili telakoilla aina silloin tällöin, jos kenellä oli tarvetta hankkia oma purjelaiva tarkoituksiaan palvelemaan. Pohjoissuomen isot kartanot sijaitsivat Kuopiossa, Kaajanissa ja Mikkelissä, mutta nekin oli laskettavissa yhden käden sormin. Isoimmat kartanot sijoituivat lähinnä Vaasan eteläpuolelle. Nämä kartananherrat tekivät pääasiassa kauppaa Turun suuntaan ja joku heistä toimi myös edustajana Porvoon valtiopäivillä.

Laivanvarustajat sitä vastoin olivat arvonsa tuntevaa herrasväkeä, ja heitä kohdeltiin myös sen mukaisesti. Näistä ihmisistä paistoi äly, rohkeus ja polttava into päästä valloittamaan kaikki maailman meret. He uskalsivat laittaa omaisuutensa likoon, jotta unelmat toteutuisivat. Avukseen he etsivät parhaat miehet ja naiset, jotka tekivät laivoja ja purjehtivat niillä ulapoille. Laivanvarustelussa ei ollut yhtään työvaihetta, joka olisi ollut toistaan vähäisempi. Tärkeää oli löytää juuri oikeat puulajit rakentajille. Euroopasta tuotiin taitavimmat arkkitehdit suunnittelemaan toinen toistaan tehokkaampia laivoja. Ammattinsa osaavat puusepät värvättiin myös Euroopasta. Heidän kisälleikseen seulottiin näppäriä ja huolellisia apupoikia siitä paikallisesta väestöstä. Heitä varten oli triviaalikoulun yhteydessä oma puusepänkoulu. Myös Johan suoritti tämän koulun siinä työnsä ohella.

Oulun seutu ja Pohjanmaa olivat kuin oma valtio Suomen autonomian sisällä. Purjelaivat seilasivat Euroopassa, Lontoossa ja Pietarissa. Tavaroita ja uutta teknologiaa vaihdettiin puolin ja toisin. Venäjän hallinto ei millään tavalla puuttunut läntisen Suomen rannikkokaupunkien kehitykseen. Se oli hyvin selvillä, ettei Suomen oma hallintokoneisto kyennyt vielä vastaamaan valtion kehityksestä. Puuttui oma kokonaisnäkemys ja taitavat hallintomiehet, koska se oli elänyt viimeiset kuusisataa vuotta ruotsin vallan ja käskyjen alaisuudessa. Suomen siirtyminen autonomi-

aan tapahtui sillä samalla säätyjärjestelmällä kuin se oli aina ollut. Venäjä takasi suomalaisille aiemmin voimassa olleen lain-säädännön, keskus- ja paikallishallinnon, sekä kirkon ja muut oikeudet.

Suomen asioista oli päättämässä kokoonpano, joka koostui Etelä-Suomen aatelistosta, porvaristosta ja talonpojista. Pohjois-Suomen talonpoikia ei sinne kelpuutettu. Suomeen oli perustettu jopa Suomen Talousseura, mutta sieltäkin puuttui Pohjois-Suomen talonpojat ja torpparit. Ja siellä tehdyistä päätöksistä tiedotettiin vain ruotsiksi. Osa niistä päätöksentekijöistä ei edes ollut perillä maan asioista. Säätyläisillä oli omat piirinsä, joissa ne kokoontuivat. Ne jotka tunsivat kuuluvansa ylempiin säätyihin, eivät halunneet olla tekemisissä alemman kansanryhmän kanssa. Suomen kielellä kommunikoiva kansa, Pohjanmaan lisäksi myös Keski- ja Itä-Suomessa, katsottiin olevan sivistymätöntä ja rahvaanomaista. Näitä alueita ei katsottu edes ihmisasumiselle kelvollisiksi.

Näinhän se ei tietystikään ollut. Sisämaan kaupungit Kuopio ja Kajaani olivat vanhoja, ja lähes kahdensadan vuoden ikäisiä kaupunkeja. Ne olivat kaupankäynnin solmukohtia Pohjois-venäjältä tulevien kauppamatkustajien ja Raahen ja Oulun satamakaupunkien välillä. Kajaanista tavaraa kuljetettiin Oulujärveä pitkin Ouluun, jossa niitä odotti neljä eri tullia. Yksi niistä oli nimeltään Kajaanin tulli. Kauppaa tehtiin suomeksi ja siihen sekoitui ajan myötä myös venäläisiä sanoja. Kauppamatkat kestivät viikkoja ja ystävällinen Kainuun väestö majoitti pirteissään ja kestitkievareissa näitä kaukaisilta Muurmanskin alueilta saapuvia kauppamatkaajia.

Samaan aikaan purjehtivat isot purjelaivat Oulun ja Raahen satamiin Itämereltä, ja muutamat matkasivat jopa Atlantin rannikoille saakka. Oulun ja Raahen satama-alueilla liikkui monenkirjavaa väkeä. Se oli melkoista kielten sekamelskaa. Paikallinen väestö oli rehellistä ja neuvokasta, ja niin kaikista asioista selvittiin. Oulun väkiluku oli noin nelisen sataa henkeä. Kaikki mahdolliset

maaseudun nuoret, jotka olivat lisäoppia ja työtä vailla, olivat sinne kovasti tervetulleita.

Kotona Pehkolan kylällä käydessään Johan toi tullessaan suo-
laa, kankaita ja erilaisia juurikasvinsiemeniä. Niitä tavaroita hän
vaihteli kotoa tuomiinsa vilja- ja voituotteisiin. Eihän niitä isoja
määriä ollut, että olisi kauppahuoneille saakka riittänyt, mutta
paikallisille oululaisille ne menivät kuin kuumille kiville. Tietysti
myös sitä kotipolttoista oli aina matkaviemisenä repun täydeltä.
Johan ei isommin itse perustanut kotipolttoisesta, koska oli näh-
nyt aivan riittävästi jo lapsena, millaista tuhoa se aine sai per-
heissä aikaan.

Tiet olivat huonoja, mutta kotiseudulla käynti oli silti melko vaiva-
tonta. Niitä pitkin matkasi päivittäin hevoskuormia, jotka veivät
puutavaraa ja tervaa satamiin. Oulun Linnasaari oli täynnä ma-
kasiineja. Siellä sijaitsi pakkahuone, mutta ympärillä ei ollut mi-
tään asutusta. Ja siinä matkan varrella oli Oulun lohipato, joka oli
oikea kultakaivos. Oululaisten omana vientituotteena lastattiin
lähteisiin laivoihin tervaa, pikeä, voita, talia ja lohta.

Kun oppipojat kokoontuivat krouveissa pohtimaan aikansa elä-
mänmenoa, muodostui niistä mielenkiintoisia tuumaustaukoja.
Toisilla oli mukanaan runoja, joillakin härskéjä laulunpätkiä ja
muutama oli jopa valmis haastamaan suoria sanoja koko Suo-
men valtiovallalle. Jokunen värssy oli sen verta rumaa tekstiä,
etteivät kaikki nuoret miehet niitä kehdanneet julki tuoda. Muu-
taman oluttuopin jälkeen ujous haihtui ja pöydissä raikui iloinen
naurunremakka.

*Rouvan miäs oli juu-juu-jussi,
hän tahtoi rouvaa nuu-nuu-
nukutella keinutualis,
ettei rouva muista hualis.
Se rouvan onnea,
se rouvan onnea.*

Olipahan siellä eräs poika saanut jostakin käsiinsä vanhan Suomelle kirjoitetun perustuslakiesityksenkin. Sen oli tehnyt Savossa vaikuttanut Yrjö Maunu Sprengtporten, joskus kymmeniä vuosia aikaisemmin, Suomen ollessa vielä Ruotsin vallan alainen. Oli tainnut äijä suuttua Ruotsin kuninkaalle ja alkanut ihan itsekseen suunnitella sitä vallankumousta. Sen mukaan Suomesta tehtäisiin itsenäinen valtio, oikein kansannousun avulla. No, eihän se suomalaisissa mitään kannatusta saanut, mutta tällaisessa krouvi istunnossa sitä pidettiin melko hyvänä esityksenä. Näin siihen oli prantättynä:

”-- me kaikesta tästä päätimme, että ainoa keino rakkaan isänmaamme pelastukseksi on siinä, että me hyväksemme käyttämme onnellista tilaisuutta, jonka muuttaminen jalosukuisten ja rehellisten Suomen kansalaisten miehuus, varovaisuus ja rakkaus meidän yhteiseen isänmaahamme meille valmistavat melkein yleisellä kapinalla Ruotsin Hallitusta vastaan, jotta taivaan ja luonnon meille vapaana kansana lahjoittamalla oikeudelle emme ainoastaan kieltäytyisi kaikesta kuuliaisuudesta ja uskollisuudesta Ruotsin Kuningasta kohtaan sekä kokonaan ja ikuisiksi ajoiksi loisi päätämme ruotsalaista iestä, vaan myös Kaikkivaltiaan Jumalan armolla ja Hänen Majesteettinsa Venäjän Keisarinnan Katariina Aleksejewnan suojeluksella perustaisimme Suomesta vapaan ja riippumattoman tasavallan, jota vast’edes hallittaisiin ja joka olisi olemassa omien lakiansa ja asetustensa voimasta.”

Tässä sitä nyt sitten oltiin suurruhtinaskunnan alamaisia. Mutta kaukana oli vielä se yhteishenki, jolla tuollaista itsenäisyyttä voisi Suomessa havitella. Keskustelua se kyllä herätti. Nuorten miesten joukossa piipahti joskus iltaa istumassa myös J.V. Snellman. Kokkolassa syntyneenä hän puhui ensin pelkästään ruotsia, mutta tässä poikaporukassa oli pärjättävä suomen kielellä. Hän oli opiskellut jo muutaman vuoden Oulun triviaalikoulussa ja tutustunut hyvin näihin hauskoihin ja välittömiin nuorukaisiin. Hän jopa tunsu olevansa yksi heistä. Opinnot jatkuivat sitten myöhemmin

Turun akatemiassa, mutta suunta oli selvä. Hänestä tulisi vahva suomen kielen kannattaja ja puolestapuhuja.

Paakkolassa tämä veljenpojan tiedonjano oli pantu merkille ja häntä kannustettiin jatkamaan niitä opintojaan. Nuorimies ei kuitenkaan halunnut lähteä pois kotiseudultaan. Hänen juurensa olivat tässä maaperässä, ja hän uskoi voivansa parhaiten vaikuttaa yhteisiin asioihin juuri täällä tuttujen ihmisten parissa. Täällä oli tarvetta lukutaidon ylläpitämiseen ja paljon oli ihmisiä, jotka eivät omin avuin selvinneet asioistaan viranomaisten kanssa. Kaikki julkinen asiointi tapahtui ruotsiksi. Kukaties, vielä jonakin päivänä, venäjäksi. Oman seudun väkeä ei saanut jättää pulaan.

Niin kauan kuin Turku oli ollut Suomen pääkaupunki, oli se vahvasti halunnut pitää ruotsin kielen Suomen pääkielenä. Nyt kun suomi oli sidoksissa Venäjään, opiskelijoiden piirissä alkoi levitä pelko, että jonakin päivänä venäjän kieli otettaisiin kouluissa opetuskieleksi.

Suomalaiset ymmärsivät, että oli aika toimia. Ensimmäiseksi perustettiin suomenkielinen lehti Turun Wiikko-sanomat, joka alkoi ilmestyä kerran viikossa. Rahtilaivojen mukana lehtiä saapui Pohjanlahden rannikkokaupunkeihin, ja niistä ne hanakasti siirtyivät lukevien käsiin. Krouvin tuumaustauko -porukasta joku onnistui aina saamaan tällaisen lehden käsiinsä, ja yhdessä tutkittiin jokainen luku ja ilmoitus hyvinkin perusteellisesti. Oululaisien mielestä myös sinne tarvittiin oma lehti ja sitä ryhdyttiin innolla suunnittelemaan.

Oulua koetellaan

Suomen kansa oli aina kumarrellut kuninkaita tarvinnut itselleen puolijumalia. Tämä parikymppinen nuorimies Johan valmistautui myös näkemään Suomen suurruhtinaan, keisari Aleksanteri ensimmäisen. Tämä oli kaikessa korkeudessaan ilmoittanut saapuvansa Suomen vierailulle. Se olikin niin iso tapahtuma Pohjanmaalla ja Itä-Suomessa, ettei siitä kukaan halunnut jäädä osattomaksi. Kun tieto vierailusta oli saapunut Oulun maaherran virastoon, levitettiin sanaa suusta suuhun nopeammin kuin ilmoitus lappusia edes kerittiin naulailla kylien ilmoitustauluille.

Johan oli perillä sodan kauhuista ja tiesi, miten katkeraa kalkkia vielä kymmenisen vuotta sitten se venäläisten miehitys oli paikakuntalaisille ollut. Suvun miehiäkin siinä oli menetetty. Silti aika oli parantanut haavat. Johan oli harkitsevainen ja oppinut päättelemään, ettei asioihin koskaan ollut olemassa vain yhtä oikeaa ratkaisua.

Keisarista tiedettiin jo melko paljon. Viimeksi kuluneen parinkymmenen vuoden aikana se Suomen suurruhtinas oli jo kerinnyt kukistaa Napoleonin ja vaikuttaa koko Euroopan valtasuhteisiin. Osalle suomalaisia tämä autonomia oli kuin portti taivaaseen. Kansan keskuudessa moni asetti Aleksanterin melkein jumalalliselle jalustalle. Nyt kun tämä jumala saapuisi hevoskyydillä tänne alamaistensa keskuuteen, niin tokihan kaikki kynnelle kykenevät halusivat päästä näkemään hänestä edes vilauksen.

Oli niitäkin, jotka suhtautuivat vierailuun kriittisesti, koska heillä oli paljon tietoa Venäjän sisäisistä asioista. Venäjällä talonpojat elivät maaorjuudessa, ja Aleksanteri hallitsi kansaansa itsevaltaisesti. Suomen talonpoikia pelotti. Oliko suurruhtinaalla myös ajatuksena saattaa Suomen maaseutuväestö samanlaisen maaorjuuden piiriin. Huhuja kulki, että venäläisten keskuudessa käytiin kiivasta keskustelua siitä, miksi suomalaisille sallittiin vielä niin paljon erityisvapauksia.

Elokuu oli painumassa lopulleen ja ihmisillä oli jo vapaata aikaa peltotöistään. Aleksanterin seurueeseen kuului henkilääkärin lisäksi kymmenkunta jäsentä. Keisari itse oli opetellut muutaman suomenkielisen lauseen, jotta hän voisi tervehtiä suomalaisia ja jopa hieman keskustella heidän kanssaan. Ensin hän matkasi Valamon luostarin kautta Sortavalaan. Sieltä seurue siirtyi kohti Kuopion kaupunkia. Kuopiossa keisari sai juhlavan vastaanoton ja koko kaupunki oli valaistu soihtuin ja kynttilöin. Aleksanterin seurue viipyi Kuopiossa kaksi vuorokautta ja jatkoi sieltä matkaa Kelloniemen lossilla kohti Kajaania. Matkalla pysähtyttiin lislamen pappilaan ja siitä reitti jatkui Vuolijoelle. Oulusta toimitettiin maita pitkin pari purjevenettä, joilla seurue purjehti Oulujokea pitkin Oulujärvelle ja Kajaaniin. Maaseudun väki kerääntyi matkan varrelle. He halusivat nähdä edes pienen vilauksen tästä suuresta hallitsijasta.

Vaikeiden maastoreittien jälkeen kulkue lähestyi Oulua. He olivat aikataulusta jäljessä parikin päivää, joten kansa oli saanut odotella tienvarsilla aivan turhaan. Moni oli jopa pelännyt, että suurruhtinaalle oli tapahtunut joku onnettomuus siellä matkan varrella.

Oulun kaupungin torille oli kuusenhavuista rakennettu suuri kunniaportti ja sen yläosaan tehty lampuilla valaistu A-kirjain. Paikalla oli runsaasti väkeä ja he ottivat seurueen hurraten vastaan. Väkeä oli tungokseen asti. Pitkin maaseutua oli matkattu kaupunkiin kokemaan ja näkemään tätä suurta ihmettä.

Seuraavana päivänä seurue suuntasi kohti Torniota ja palasi sieltä vielä Oulun kautta takaisin. Tarkoitus oli jatkaa matkaa rannikkokaupunkeihin; Raahen, Kokkolaan, Uuteenkaarlepyyhyn ja Pietarsaareen. Matkansa varrella keisari jakeli hopearuplia alamaistilalleen. Sattumoisin sellaisen sai myös eräs leski, jonka mies oli kaatunut venäläisten luodista silloin kymmenkunta vuotta aikaisemmin. Tämän lesken kertomus tulkittiin keisarille, joka myönsikin leskelle elinikäisen eläkkeen. Eläke oli hieman korkeampi kuin minkä hän olisi Suomen lakien mukaan saanut. Näin

Tämä aikamatka seuraa pohjoissuomalaisen sukugeenin selviytymisvaiheita. Tarinan juuret ovat syvällä pohjanmaan lakeuksien mullassa, josta se yrittää ammentaa voimansa taistelussa eriarvoisuutta, sotia ja luonnonkatastrofeja vastaan.

Tällä aikamatkalla kuninkaat ja keisarit vaihtuvat, mutta usko fennomaniaan kuljettaa aina sukupolvesta toiseen. Jossakin tulevaisuudessa hämmöttää unelma, jolloin suomalaiset itse saavat päättää omista asioistaan. Se sisukas, rehellinen ja ahkera kansa ei halua olla kuin ne muut. Se ei halua käydä sotia vaan uskoo, että asiat voidaan aina ratkoa rauhanomaisin keinoin.

Kun se aika vihdoinkin koittaa, itsenäisyys julistetaan ja neuvottelupöydät avautuvat, se kansa käyttäytyy kuin ne muut. Tarttuu aseisiin ja etsii syyllisiä. Monien katkerien kokemusten ja erehdysten jälkeen löytyy kuitenkin lopulta ratkaisu, sivistys. Kyky ymmärtää suomalaisuutta, maan eri alueiden yksilöllisyyttä - ja niihin kätkeytyviä voimavaroja.

